

להגי הארצות השכנות

בתום לימודנו, אנו ספוגים די הצורך בצורות הלהג הפלסטיני כדי להציץ אל מעבר לגבולות: נוכל לעמוד בקלות על המשותף ועל השונה בלי חשש להיות מושפעים ולאבד את האופי המיוחד של הלהג שלמדנו.

ליתר דיוק, כוונתנו לגבול הצפוני וצפון-מזרחי, ז"א ללהג הסורי והלהג הלבנוני. ולמה לא הירדני והמצרי?

— מי שמסתכל בטלוויזיה הירדנית ושומע ראיון ברחוב, או סרט מקומי, "מסלסל" המתרחש בירדן, לא יתקשה להבין, בגלל המספר הרב של פלסטינאים הנמצאים בארץ זו. חלק מהירדנים מדברים שפה כפרית, ז"א עם ה-ק ההופכת ל-ג, וה-ב הנהגית צ': **כָּל-נַאס בֵּיקוֹלוֹ נהָה צָל-נַאס בֵּיגוֹלוֹ** (כל האנשים אומרים). במסלסלאת ירדניים שומעים עירוב של דיבור עירוני ודיבור כפרי המשקף את המצב החברתי שם. אם הסרט מציג סצנות מחיי הַבְּדוּיִים, הלהג יהיה בְּדוּי, וזה כבר להג אחר עם אוצר מילים שונה! מסיבה זו לא נגענו בספרנו בלהגי הבדוים של הארץ. יש לציין שאלה האחרונים יודעים לדבר בשפה "הכללית" (העירונית פחות או יותר) בלי להכניס מילים בְּדוּיִות, כשהם מדברים עם אורחים, עם מראיין מהטלוויזיה וכדומה.

— ומה עם הלהג המצרי? למרות קרבתו היחסית ללהג הפלסטיני, הלהג המצרי שונה ממנו מאוד, הן בכללי ההטעמה ונגינת המשפט — דבר המקשה על מי שרגיל ללהג אחר —, הן בכמה צורות של נטיות הפעלים, והן באוצר המילים. לכן לא כדאי לסכן את "טהרת דיבורנו". מי שרוצה ללמוד את הלהג המצרי, רצוי שירכוש ספר מיוחד.

לעומת זאת, להגי **סוריה ולבנון** דומים מאוד ל**פלסטיני**¹, כמו שתוכלו להיווכח להלן. לכן בחרנו בלהגים אלה כדי להרחיב את האופק של הלומד ולתת לו לגלות מהו להג ערבי אחר, מה הדמיון ומה השוני. ומי יודע? אולי נוכל לתרגל בשטח ביום מן הימים את מה שנלמד היום...

"מה שנלמד היום", אמרנו? בעצם אין מדובר הפעם בלימוד ממש, כי **לא רצוי שתנסו לשנן בקול רם** את הצורות הזרות האלה, שמא תתרגלו אליהם יתר על המידה ותבלבלו אותן עם

1. בשיעור זה נשתמש בקיצורים פ = פלסטיני, ס = סורי, ד = דמשקאי, ל = לבנוני.

הלהג הפלסטיני. טוב לשמוע ולהבין אותן, ולא יותר. ועכשיו נכוון את הרדיו לתחנת דְּמֶשֶׁק.²

הלהג הסורי

ליתר דיוק נתרכז על הדיבור הדמשקאי, בלי לנגוע בהבדלים שבינו לבין הדיבור בתְּלָב וכמובן גם לא הדיבור הכפרי. אפשר לומר באופן גס שלפחות 80 אחוז מהלהג הדמשקאי זהה עם הלהג הפלסטיני. נביא להלן את עיקר המילים והצורות הדמשקאיות **במרוכז**, ואתם עלולים להיבהל מהשוני. אבל כשתשמעו לאחר-מכן את השיחה וקטעים מסרטים, תגלו עד כמה שני הלהגים קרובים.

1) השוני בהגייה – התנועה ַ

יש בסורית-לבנונית צליל שאינו קיים בֶּפ (פלסטינית). צליל זה נהגה כמו e/eu בצרפתית במילים כמו le seul, fleur,... או בנאגלית her, murder. נציין אותו בֶּשׂוּא העברי, שווא נע כמובן. צליל זה בא לרוב במקום התנועות ַ / ֶ / ִ (לפעמים גם ַ) של פ, למשל:

פ	אֲמִי בַתְּפַתַּח אֶש-שְׂבֵאכ.	פ	אמי פותחת את החלון.
ס	אֲמִי בַתְּפַתַּח אֶש-שְׂבֵאכ.	ס	
פ	אֲבִנְכ סִמַּע אֶל-קֶצָה.	פ	בנך שמע את הסיפור.
ס	אֲבִנְכ סִמַּע אֶל-קֶצָה.	ס	
פ	גִּבְת אֶל-מִפְתָּאח?	פ	הבאת את המפתח?
ס	גִּבְת אֶל-מִפְתָּאח?	ס	

2) גורלה של הקידומת אֶ- של הפועל = "אני..."

קיים הבדל מוחשי מאוד בין הסורית לבין פ', בגוף ראשון יחיד של כל פועל. הקידומת אֶ- היא פלסטינית טיפוסית. מה קורה בסורית?

א) אֶ- לפני עיצור בלי תנועה מנוקדת בשוא – אֶ, למשל:

פ	בְּדִי אֶפְתַּח, בְּאֶפְתַּח	פ	אני רוצה לפתוח, אני פותח
ס	בְּדִי אֶפְתַּח, בְּאֶפְתַּח	ס	
פ	לְאֶזְם אֶסְתַּעַמַּל	פ	אני צריך להשתמש
ס	לְאֶזְם אֶסְתַּעַמַּל	ס	

2. זה השם הספרותית של העיר דְּמֶשֶׁק. במדוברת אומרים אֶש-שְׂאֵם. "דמשקאיי" הוא שְׂאֵמִי^[2], נִי שְׂאֵמִיָּה [שְׂאֵם]^[2].

ב) כשהציווי פותח בעיצור עם תנועה, הקידומת א'- נעלמת לגמרי! רק ההקשר מאפשר להבין שזה "אני" בהווה-עתיד ולא ציווי. למשל:

פ' בְּדִי אַ-פּוֹת, בְּאִפּוֹת	אני רוצה להיכנס, אני נכנס
ס' בְּדִי פּוֹת, ב-פּוֹת	
פ' בְּא-זוֹרֵב, לְאִזֵּם אֲזוֹרוֹ	אני מבקר אצלך, אני צריך לבקר אצלך
ס' ב-זוֹרֵב, לְאִזֵּם זוֹרוֹ	
פ' בְּדִי אֶפְמֶל אֶש-שְׁעֵל	אני רוצה להשלים את העבודה
ס' בְּדִי פְמֶל אֶש-שְׁעֵל	

ברור שהבדל זה מפתיע ומבלבל בשמיעה ראשונה. שתי צורות שקל להתבלבל ביניהן הן ה**פ** ב**פ**(י)פ**ת**ח (הוא פותח) עם ה**ס** ב**פ**(א)פ**ת**ח (אני פותח). ב**ס** גוף שלישי הוא תמיד ב**י**פ**ת**ח ביו"ד ברורה.

3) סיומת של גוף שלישי נקבה "היא" בעבר

אנו רגילים לסיומת – ת: ת**ר**פ**ת**, ש**א**פ**ת**, נ**ז**ל**ת**,...
 ב**ס** סיומת גוף שלישי נקבה היא – ת. נבין בקלות את המשפטים הבאים:
 ס' לְמָא ש**א**פ**ת** יוֹסֵף, קָא**ל**ת... כשהיא ראתה את יוסף, היא אמרה...
 וכמו-כן: הִי נ**ז**ל**ת**, חֲבַת, ס**א**פ**ר**ת, (א)ס**ת**ע**מ**ל**ת**...

4) ציווי של ב-1

אנו רגילים לצוות על מישהו: אֲפ**ת**ח! אֲמ**ר**ק! אֲל**ב**ס!
 בסורית, גם כאן אין א'- תחילית, והתנועה מתארכת בלשון זכר:
 ס' יִלָּה, פ**ת**אח! ילה, פ**ת**ח!
 מ**ר**וֹק! (א)ל**ב**יט! עבר! ל**ב**ש/ה**ת**ל**ב**ש!

5) הכינויים החבורים

הכינויים החבורים הם אלה המופרים לנו, פרט למקרים הבאים:
 – כָּם/כָּן = כָּן, חָם/חָן = חָן³.

אבל יש להוסיף שבכינויים החבורים המתחילים באות ה-, היא נחלשת עד כדי היעלמות. אין אומרים -הָא, -הָן אלא – א, -וֹן (–ן). זה נשמע כמו דיבור מרושל (ומזכיר לנו את גורל

3. גם אצלנו בגליל, באזור הקרוב לגבול לבנון, בכפרים כמו פֶּטְוֶטָה, תַּרְשִׁיחָא, מְעַלְיָא, משתמשים בצורות אלה -כָּן, -הָן וגם באזור זה האות ה- נחלשת בכינויים החבורים.

ה"א הידיעה בעברית מדוברת – "תן לי 'תמפתח"!): כמה דוגמאות:

- פ' בַּנְת-הָא, אֲבָנ-הָא, בַּאזֹר-הָא
 ס' בַּנְתָא, אֲבַנָא, ב-זֹרָא
 פ' אֲזָא בַאשׁוּפְהֶם, בַּאעֲזָמ-הֶם
 ס' אֲזָא ב-שׁוּפָן, בַּ(א)עֲזָמָן
 אם אראה אותם, אזמין אותם

מעניין שאין זה משנה את ההטעמה, ושני כינויים אלה נשארים בקבוצה ב' של כלל [5] ז"א שאומרים
בִּיעֲלָמוּ / בִּיעֲלָמָא = הוא מלמד אותו, מלמד אותה.

6) המילית -ש אינה קיימת

בסורית אין שומעים את המילית -ש שהיא כה שכיחה ב**פ**. לפי כך במקום המלה **מֶש / מֶש** שומעים **מו** – מלה אופיינית ללהג הסורי. כמו-כן הצירוף "אני לא...", אתה לא..." מתורגם בעזרת **מֶאנ**- או בדמשק גם **מֶאל**- + **י**, **ב** וכו' (כתחליף אפשרי ל-מו).

- פ' מֶש הֵיב! – מֶש מֶמְכָן!!
 ס' מו הֵיב? – מו מֶמְכָן!!
 פ' אֲנָא מֶש תַּעֲבָאן
 ס' אֲנָא מו / מֶא-נִי (-לִי) תַּעֲבָאן
 פ' הֵן מֶש סַאכָן הוֹן
 ד' מֶאלוּ סַאכָן הוֹן
 לא כן? – אי-אפשר!!
 אינני עייף
 איננו גר כאן

אין לשכוח שהצירוף **מֶא-לִי**, **לֶכ**, **לֹו**... מתרגם גם "אין לי, לך, לו..." – הן ב**פ**, הן בסורית. בדמשק רק ההקשר יכול למנוע בלבול בין "אינני לבין "אין לי".

7) אוצר מילים שונה במקצת

אוצר המילים ברובו הגדול זהה ל**פ**. ההבדל מורגש דווקא בכמה מילים או מיליות שכיחות, כמו שתראו להלן:

	סורית	פלסטינית
	אֵי!	אָא!
כן!	ב- / ב- ⁴ , בַל-	פִי, פִי-ל-
ב-, בתוך		

4. מה שקיים אצלנו כצורה אפשרית – גם בארץ אפשר לומר בל-בֵית – היא הצורה היחידה בשימוש בס-ל.

בְּבֵית	בַּל-בַּיִת	פִּי ל-בַּיִת
בְּבֵיתְךָ	בַּבַּיִתְכֶם	פִּי בַּיִתְכֶם
אֶצֶל יֵשׁ לִי	עֲנֵד. עֲנֵדִי	עֲנֵד. עֲנֵדִי
אֲנַחְנוּ	נֶחְנָא	אֲחַנָּא

תרגיל קטן: איך אומרים בדמשק "אנחנו לא גרים בביתו"?
נֶחְנָא מֵאֲלַנָּא סֵאכְנִין בְּבֵיתוֹ.

איך, כיצד	בִּיחָ / (א) שְׁלוֹן ⁵	בִּיחָ
מה שלומך?	= / (א) שְׁלוֹנְכָּךְ ?	בִּיחָ חֵאֲלֵכָּךְ ?
שם	(א) הַנִּיב, הַנִּיב	הַנִּיב
הנה...	לִיב-	הֵיא - // הֵי-
איפה אתה? - הנני!	וַיִּנְבָּ ? - לִיב-נִי.	וַיִּנְבָּ ? - הֵיאֲנִי.

עוד דבר בולט: לא קיימות הצורות אֲשִׁי, זֵי, אֲסָא // הַלְקִית, אלא רק שִׁי, מְתָל, הַלְקֵי
הידועות לנו לא פחות. אם מישהו אומר אֲשִׁי בסוריה, יודעים שהוא פלסטינאי.

מילים אחרות, לדוגמה:

בְּפֶר	דְּיַעַח [דִּיעַ]	קְרִיחָ [קְרִיא]
אבִי, אבִיךָ, אבִיו...	אָבִי, אָבוּכָּ, אָבוּהָ...	אָבוּי, אָבוּכָּ, אָבוּהָ...
אחי, אחיך, אחיך...	אָחִי, אָחוּכָּ, אָחוּחָ	אָחוּי, אָחוּכָּ, אָחוּחָ
בנאי - ועוד	מְעַמְאָרִי	בְּנָא

המילים הזרות בֶּפ שאולות מאנגלית או מעברית, בעוד שהלהג הסורי שאל מילים מצרפתית,
בזמן המנדט הצרפתי. נשווה:

משאית	בְּמִיוֹן camion	תְּרִבֵּ truck
נתיך	בּוּשׁוֹן bouchon ⁶	פִּיזוּ fuse

כאמור ריכזנו בתוך כמה סעיפים את רוב הדברים המיוחדים ללהג הסורי, ואולי אתם
מתרשמים מהשוני. עכשיו בואו נשמע כמה משפטים של הקורס שלנו, כמו שבחורה סורית
מבטאת אותם, ותראו כמה דומים הם שני הלהגים האלה.

5. צורה מקוצרת של אֲיִשׁ לֹזֵן... מילולית "מה הצבע של...", האם אתה חיוור? האם פני הדברים שחורים
או ורודים, או אפורים? צורה הנחשבת לאחד מסימני ההיכר של הסורית, אבל שומעים גם צורות אחרות:
בִּיחָ חֵאֲלֵכָּךְ ? בִּיחָכָּךְ ? = מה שלומך? איך את?

6. כשיש קצר, צריך להחליף את ה-בּוּשׁוֹנָא! המלה בצרפתית = "פִּקְקִי".